

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Catechesis Pverilis

Melanchthon, Philipp

Lipsiae, 1543

VD16 M 2628

De Quarto Praecepto.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33561

angelij, in his enim inchoatum est sabbatum, in quibus inchoata est illa noua & aeterna uita. Nec inutilis est collatio, considerare quòd Sabbati opus adumbret uitam aeternam. Monet enim in uita aeterna non solum quietem futuram esse, sed talem quietem, in qua homines noticia Dei fruentur & Deum glorificabunt. Sed ut Allegoria ad futuram uitam pertinet, ita meminerimus in hac uita, opus esse hoc externo sabbato, uidelicet, ministerio uerbi Dei & ceremoniarum. Id nunc intelligendum est & præstandum omni cura, ut obediamus, & illa summa beneficia Dei, scilicet ministerium uerbi & ceremonias, intelligamus, ueneremur & conseruemus.

DE QUARTO PRAECEPTO.

Quid præcipit quartum præceptum?

Præcipit, ut propter Deum obediamus parentibus, magistratibus, doctoribus & ceteris quibus parentes suam uicem commiserunt. Primum autem ordinem considera. Prior tabula tradidit opera quibus cum Deo proprie agimus, & que sunt instituta ad spargendam & propagandam noticiam Dei. Secunda tabula continet officia, que seruiunt proximo & huic societati

cietati hominum necessaria sunt, in qua oportet
existere gubernatores. Ideo primum sancitur
lex de obedientia. Oportet & uitam, coniugia,
res defendi, esse contractus & iudicia. Ideo ad-
duntur cætera præcepta, Non occides, Non moe-
chaberis etc.

Sunt ne opera secundæ tabulæ cultus Dei?

DVPLEX obedientia est omnium sequen-
tium legum, impia & pia. Impia est, cum
homines sine timore Dei, sine agnitione
Christi et uera fide, præstant externa officia quæ
leges imperiorum honestæ flagitant, ut obtempe-
rant legibus ciuitatum suarum Plato, Aristote-
les, Marcellus, Cicero, aut similes. Hæc obedien-
tia, et si disciplinæ necessaria est, tamen nondum
est inchoatio præcepti diuini, nec est cultus Dei.

Alia est pia obedientia politica seu exterior
seu interior, cum uidelicet intelligunt pij, se diui-
na uoce subiectos esse parentibus & legitimis
magistratibus ac doctoribus. Itaque addunt timo-
rem Dei, obtemperant propter Deum, & agno-
scunt filium Dei saluatorem, et fide statuunt pro-
pter filium Dei placere inchoatam obedientiam.
Dictum est autem supra omnia præcepta ad pri-
mum

mum esse referenda. Sic fiunt opera politica cultus Dei, cum accedunt timor Dei, & agnitio filij Dei saluatoris nostri, & fides, cumque referuntur politica officia ad gloriam Dei, hoc est, ut Deo obediamus, & his officijs eius gloriam orne-
mus, ac noticiam propagemus aut conseruemus.

Hæc regula fiet illustrior propositis exem-
plis. Scipio & David gerunt res similes, uterque defendit suam rempublicam ingenti uirtute, & clarissimis uictorijs. Porro Scipio non habet hunc finem propositum, ut doctrina de Deo propagetur aut conseruetur, non refert suas uictorias ad illustrandã gloriam Dei. Sed David ideo suscipit certamina & labores, ut defensa patria conseruetur uera doctrina de Deo ac propage-
tur. Ita singulorum officia in tota uitæ societate intueantur Deum. Quia hanc ipsam ob causam ad societatem conditi sumus, ut alij alios de Deo & de rebus bonis doceant. Ideoque Deus tam uarijs uinculis & officijs homines inter se copula-
uit, ut illa ipsa officia sint exercitia confessionis, et mōstrent quid de Deo sentiamus. Huc pertinet dictum Christi, Luceat lux uestra coram homini-
bus, ut glorificetur pater cœlestis. Proponit finem ad quem referri omnes actiones debent, uidelicet, ut innotescat ac celebretur Deus. Et cū
inquit,

inquit, **L**uceat lux uestra, uult in ipsis factis conspici confessionem & sententiam nostram de Deo. **I**deo dimicat **M**achabæus, ut testetur se approbare doctrinam de Deo traditam populo Israel. **I**deo **P**aulus perfert ærumnas & supplicium, ut testetur se approbare **E**uangelium de filio Dei. **S**ic omnia nostra officia in societate ciuili sint directa ad confessionem. **O**stendant quid sentiant principes in imperando, senator in dando consilio, populus in obtemperando, singuli in contrahendo. **V**oluit **D**eus multiplices esse actiones uitæ, ut essent occasiones exercendi timoris Dei, fidei & confessionis. **H**æc est causa uera uarietatis actionum humanarum, quæ quidem fiunt cultus Dei, si sunt diuinitus præceptæ ac reguntur uerbo Dei, & accedunt timor Dei, & agnitio filij Dei ac fides, & referuntur ad gloriam Dei, ut dictum est. **M**onachi uituperant officia politica, eisq; detraxerunt honestissimum titulum ac ueram laudem, uidelicet cultus Dei. **E**t hoc præconium transtulerunt ad ceremonias aut monasticas superstitiones. **H**unc errorem sæpe reprehendunt **P**rophetæ, ut **O**seas, **M**isericordiam uolo, non sacrificium. **I**tem **E**sa. i. **I**udicate uiduæ etc. **S**ed contenti simus **C**hristi testimonio, qui honorificè ornat secundam tabulam, in-

quiens

quiens **Matth. 22.** **Secundum autem SIMILE**
HVIC, Dilige proximum sicut teipsum. **Con-**
sideranda est enim **Emphasis** in uerbo simile.
Haud dubie taxabat opinionem **Hypocritarum,**
 qui se efferebant propter **Ceremonias,** & leuius
 sentiebant de ciuilibus officijs, qualis arrogantia
 nunc quoque in **Monachis** est, & cæteris qui ma-
 gno precio **Missas** uendunt. **At** Christus mon-
 strat ueros cultus, omnes fatebantur primum
 præceptum concionari de cultibus **Dei.** **Hic** ad-
 dit **Christus,** simile esse præceptum de dilectione
 proximi. **Ergo** **Deus** non minus uult coli officijs
 secundæ tabulæ quàm primæ. **Hæc** uox **Christi**
 excuset nos, ut maiori studio hæc ciuilia officia
 præstemus, quia inquit, hoc mandatum simile est
 alteri, docet flagitari hæc officia, & placere
Deo, non minus quàm ea, quæ continet prima ta-
 bula. **Sed** intueri **Deum** debent ac referri ad eius
 gloriam ut dictum est.

Quæ sunt parentum, magi-
 stratum, & aliorum gu-
 bernatorum officia?

Mirum uideri potest cur nominatim ex-
 presserit officium subditorum, cum ui-
 deatur prius fuisse dicendum de officio
 guber-

gubernatoris. **S**ed causa hæc est, quia officium gubernatoris expressum est in ipsis præceptis reliquis prioribus & sequentibus, parentes & magistratus uult esse custodes harum legum, & iuxta has leges regere eos quibus præsunt, curent eos doceri de Deo, & assuefieri ad ueram inuocationem Dei, & ceremonias diuinitus traditas, ali & coherceri ne polluantur cædibus, libidinibus, furtis, mendacijs, Hanc esse summam officij parentum & magistratum facile potest intelligi. Itaque cum lex ipsa esset uox gubernatoris, non fuit opus addere, quid sit faciendum magistratui. **A**c semper tenenda est hæc eruditissima definitio, quæ extat apud Aristotelem, Magistratus est custos legis, ita dicimus parentes esse custodes legis in œconomica disciplina, magistratus publici sunt custodes legis in publica ciuitatis gubernatione, quam tueri oportet supplicijs corporum. **E**t si autem decalogus breues habet sententias, tamen sciendum est ingentem molem negotiorum & operum comprehendere. Paulus etiam breuiter officia parentum complexus est, inquit, **E**ducate filios in doctrina, & castigatione Domini. **T**ria beneficia coniungit, ut aulant, ut erudiant, ut castigent, iuxta doctrinam celestem.

D

De cura

De cura alendi etiam præcipiunt humane leges, & puniunt crudelitatem parentum, qui uelut corui deserunt paruos natos, eosque non alunt. Sed quia homines nascuntur, ut noticia de Deo propagetur & celebretur, ideo non satis est natorum corpora fouere, sed etiam addenda est doctrina, præcipuè tradita à Deo, sicut hic inquit Paulus. Et alibi ait scriptura, Narrate ea filijs uestris. Curent parentes tradi liberis præcipuè doctrinam coelestem de Deo, de lege Dei, de Euangelio ac beneficijs donatis generi humano propter filium Dei, Iesum Christum seruatorem nostrum, de uenturo iudicio, de uita æterna. Deinde etiam tradant aliquam artē uitæ utilem, literas, aut aliam.

Sicut in alio loco hortatur Paulus, ut pij discant artes honestas, ut possit eorum esse usus in gubernatione reipub. & alijs honestis negocijs huius cōmunis uitæ. Ad Titum ultimo, *μανθανέτω* ἅρα δὲ ἑοὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων ὑποίσα ὧς εἰς τὰς ἀναγκαίας θείας, ἵνα μὴ ὡσπὶ ἀκαρποί. Discant nostri honestis officijs præesse ad necessarios usus, ne sint inutiles, id est, discant literas, religionis doctrinam, iura, medicinam, aut alias artes laude dignas, exerceant se in militia, ut seruire ecclesiæ & reipubl. possint. Non uult

uult **P**aulus **C**hristianos se abdere in specus, & esse inuilia terre onera, ut monachi olim suo ocio consulebāt et suae tranquillitati, sed uult nos suscipere labores & pericula ad communem societatem hominum iuuandam, quam **D**eus instituit. **I**n his occupationibus luceant fides, confessio, obedientia erga **D**eum, et uera beneuolentia erga ceteros homines. **Q**uomodo potuisset innotescere ac propagari caelestis doctrina, nisi prophetae, apostoli & cetera lumina ecclesiae, gessissent magistratus, adiuuissent ciues, deuinxissent sibi honestos homines pijs officijs? **I**deo iubet disci artes quarum usus uitae communi necessarius est. **E**x his satis intelligi potest, quarum artium doctrinam parentes liberis tradere debeant.

Pertinet eadem cura & ad magistratus. **I**ntuantur hi quoq; decalogum, curent proponi ciuibus ueram doctrinam de religione. **R**ecte constituent ecclesias & scholas. **P**uniant **E**picureos, idolorum cultores, defensores impiorum dogmatū, periuros, deditos magicis praestigijs. **P**acem, pudicitiam, facultates, defendant, iudicia execeant, ut caetera praecpta docēt. **N**on occides, nō mœchaberis, non furtum facies, nō dices falsum testimonium. **E**t finis sit pacis, non ut perfrui uoluptatib. homines possint, sed ut doceri ecclesiae,

Dei noticia in terris conseruari, disciplina retineri, & regi mores possint. Hi sunt fines propter quem pax expetenda est, non ut in ocio uoluptates queramus.

Quare & Paulus ad Timotheum de hoc fine concionatur, cum iubet precari pro Magistratibus, ut tranquillam & quietam uitam agamus, in omni pietate & honestate. Curent igitur Magistratus depelli latrocinia, retineant pacem, Ad quos fines? ut conseruentur pietas & honestas, id est, ut doceri ecclesie, institui iuuentus, & mores regi possint.

Nam hæc domestica gubernatio cum satis perse sit negociosa, habet opus pace. Tumultus & trepidationes publicæ impediunt discentes, non possunt conuenire homines certis temporibus. Non possunt magistratus leges de disciplina condere, iudicia exercere, querere idoneos gubernatores, dare stipendia, inspicere operas, publicos redditus et ædificia tueri, nisi sit tranquillitas. Ideo Deus restituit aliquando pacem imperijs, ut interea rursus instaurari ecclesie, scholæ, disciplina, studia, leges, possint. Hæc qui putat sine magnis & uarijs laboribus mediocriter posse perfici, ualde errat. Ideo opus est domestica pace, qua tamen quia homines plerumque abutuntur,

tur, ut est natura hominum prona ad uoluptates & facile abijcit timorem Dei, presertim cum poenae non sunt in conspectu, ideo Deus punit impietatem hominum frequentioribus & atrocioribus bellis ac seditionibus. Hec breuiter de officijs magistratum admonuisse satis sit, quorum summam ita facillime comprehendemus animo, si decalogum intuebitur, & cogitabimus magistratum huius diuinae tabellae custodem esse.

Cur textus inquit, Honora patrem & matrem?

Honos duo complectitur, **I**nteriorem reuerentiam, & **E**xternam obedientiam.

Sunt autem obiecta duplicia, persona, ut parentes, magistratus, doctores. **A**lterum obiectum est, ipse ordo politicus diuinitus institutus, qui conseruante Deo legem suam, retinet societatem ciuilem. **E**st enim ordo ille, ipsa legis diuinae in externa disciplina conseruatio. **A**c secundum obiectum prius aspiciatur. **N**on dubium est ordinationi ac legi Dei honorem deberi. **U**t autem haec gratissima uices temporum, diei & noctis, aestatis ac hyemis, & leges motuum caelestium uerè sunt ordinatae à Deo, sic uerè Deus est auctor totius societatis humanae, deuinxit homines

D 3 inter

inter se, coniugio, procreatione & educatione liberorum, mutuis contractibus & officijs, imperijs, addidit legis noticiam, tanquam munimentū huius societatis. **N**ec tamen aut constitui, aut durare imperia possent, nec exequi legem **D**eus homines sine diuina ope possent. **I**deo **D**eus excitat & adiuuat gubernatores, et suam legem ipse exequitur, gubernat & armat manus magistratuum in puniendis iniustis cædibus, flagitiosis libidinibus, furtis, ut conseruari societas possit. **C**umq; hanc ipsi magistratus dissipant, uidelicet cum tyranni monstrosos libidinibus se polluunt, rapiunt aliorum coniuges aut liberos, exercent iniustam crudelitatem, defendunt manifestam idolatriam, mutat **D**eus ipse imperia, ac excitat uicinos reges aut populos, qui tyrannos puniant, & leges ac honestam disciplinam restituant. **I**ta excussis imperio **C**haldeis et **A**sirijs, summa potentia ad **C**yrum translata est, qui puniuit tyrannos, defendit ecclesiam, restituit leges, iudicia, disciplinam. **D**eieto **A**ntonio **D**eus tradidit habenas imperij **A**ugusto. **D**eus euexit **C**onstantinum oppressis tyrannis **D**iocletiano, **M**aximiano, **M**axentio. **I**n hanc sententiam ait **D**aniel, **D**eus constituit & transfert regna.

Cumq; has ordinationes sine personis considerat

deramus, uidelicet hominum cōsociationem, coniugium, ciuiles cœtus, imperia, iudicia, leges, disciplinam, magis apparent & ordinis pulchritudo et utilitas. **A**c uidemus in hoc ipso ordine lucere sapientiam Dei, & mirificam bonitatē seu beneficentiam erga nos. **Delectant oculos uulgi spectacula.** Quod potest autem cogitari pulchrius spectaculum hoc ordine, si animo secernamus uicia, quæ diabolus ac hominū improbitas & infirmitas admiscēt? **Q**uam est honesta societas mariti, uxoris, liberorum, cum inter se amāt, iuuant, certāt officijs, colloquuntur de Deo, deq; eius beneficijs, inuocant una uoce Deum, curant propagari & conseruari Dei noticiam et ueros cultus. **Q**uid est ciuitatis forma iucundius, in qua rectē constitutæ sunt ecclesiæ, magistratus tuentur disciplinam, ciues obtemperant, sunt concordēs, habent suos cœtus ueræ religionis & iudiciorum causa, habent congressus honestissimos in templis, in curia, in scholis, colunt studia literarum, querunt uictum honestis artibus, quibus uita opus habet, cultura agrorum, mercatura, opificijs, edificāt, muniunt urbes aduersus latrocinia. **E**t ciuium omniū uoluntates spectant ad hunc finem, ut in hac societate rectē colatur Deus, & Deo obediatur, propter hanc causam defendunt

D **A** patriam

patriam communi animo & consilio. Quod spectaculum iucundius hoc ordine cogitari potest?

Sed incurrunt in oculos uicia & confusiones œconomiarum & politiarum, contumacia liberorum aduersus parentes, coniugum discordie. Et in imperijs tyrannides superiorum, negotiatorum fraudes, libidines principum & uulgi doctorum dissensiones, magistratuum negligentia, & alia multa incommoda. Qualia monstra interdum regnant ut Nero, Sardanapalus, & similes.

Hac tetra specie deformatur ordinatio Dei, ne uerè conspiciatur, nec putetur hæc societas ciuilis, Dei munus esse. Sed existimentur homines sine Dei consilio concurrisse, ut se defenderent contra bestias aut latrocinia, ut multi prophani arbitrantur imperia casu oriri, ruerè, transferri ab alijs gentibus ad alias.

Hic docenda est iuuentus, ut discernat ordinem, leges, contractus, iudicia, à uicijs deformantibus societatem. Nam uitia à diabolo & humana infirmitate oriuntur, ut hæc dicta monent, Diabolus est mendax & homicida. Item Deus nō est autor ἀναταστροφῆς, id est, dissipationis imperiorum, item, Qui facit peccatum, ex diabolo est.

Primus igitur honos est, de quo hic præcipi-

tur,

tur, agnoscere res ipsas, uidelicet, coniugiū, œconomias, ac politias à Deo institutas esse, & eius auxilio conseruari, ac lucere in his ordinationibus Dei præsentiam, sapientiam, bonitatem, & amorem erga nos. Et agnoscentes hæc beneficia, gratias agere Deo autori debemus, cumq; orare, ut conseruet, ut depellat diabolus, qui dissipare hanc harmoniam conatur. Ad hunc gradū honoris pertinet & prædicatio seu celebratio harum rerum, ut iuuentus discat eas à Deo ortas esse, & assuefiat ut pijs precibus à Deo petat horum munerum conseruationem. Est et grati animi, libenter obedire propter Deum, cauere mala exempla & scandala quibus bonæ ordinationes dissipantur, & leges obruuntur, deniq; omnibus officijs res tam utiles tueri. Hactenus breuiter dictum est de priore obiecto.

Alterum obiectum honoris, personæ sunt, parentes, doctores & qui imperia tenent. Horum est dissimilitudo ingens. Sed regulam hanc sequi omnes debebant, Parentes & cæteri gubernatores sint uiua lex, id est, custodes legis diuinæ. Quis autem non intelligit eas personas amandas & honore adficiendas esse, per quas Deus imperat tanta beneficia, religionem ueram, leges, iudicia, pacem, generi humano?

Tales fuerunt gubernatores **M**oyses, **I**osue, **S**amuel, **D**avid, **S**alomon, **I**osaphat, **E**zechias, **I**osias, **C**yrus, **C**onstantinus, **T**heodosius. Est igitur alter honos qui personas intuetur, agnoscere hoc quoque **D**eī munus esse, habere parentes qui officium suum faciunt, bonos doctores, salu-
tares principes. Nam ordinatio ipsa seu leges sine custode seu executore, sunt infirmæ, ut dicit **g**ræcus uersus, ἰσχυροῦ ὁ νόμος. ἢ ἢ ἄρχοντος ἔχει. **V**alida res lex est, cum principem habet. **A**d hunc gradum honoris pertinent hæc officia, gratiarum actio pro talibus personis, precatio pro eis, obedientia, reuerentia personæ debita, ueritas seu candor & æquitas in legibus & actionibus earum iudicandis, condonatio aliquarum imbecillitatum.

2 De gratiarum actione & precatioe mandatum extat **1. Timoth. 2.** Certum est enim sapientes, iustos & fœlices gubernatores, singulæria **D**eī dona esse, ut **S**alomon grauissimè dicit, ut oculus uideat, & auris audiat, Deus facit utrunq; oculus significat gubernatorem, auris populum audientem, ut ergo hæc sint in officio, id est, ut magistratus sit uigilans, & intentus, & prospiciat communi utilitati, & ut adsit auctoritas, que moueat ceteros ut adsentiatur bene mouenti, &

nenti, & obtemperent uolentes, hæc hæud dubie
 Dei opera sunt. **Quare** si qua regio, ciuitas aut
 ecclesia habet mediocres gubernatores, agat
 Deo gratias pro tanto munere & sedulo oret, ut
 Deus regat ac adiuuet eos, quia profecto uera
 est sententia **Ioannis**, **Nō** potest sibi homo quid=
 quam sumere, nisi datum ei sit de cælo. **Nulla** gu=
 bernatio foelix est, nisi **Deo** iuuante. **Quare** **Da**=
 uid inquit, **Benedictus** Deus qui docet manus me=
 as ad prælium. **Item** qui dat salutem regibus. **Et**
Salomon inquit, **Quis** potest regere tantam mul=
 titudinem populi? **Da** ergo mihi cor sapiens.

De obedientia præceptum extat **Rom. 13.** **Ne**
 cesse est obedire magistratibus, non solum pro=
 pter iram, id est, nō solum propter legū pœnas,
 sed etiam propter cōscientiam. **Hanc** sententiam
 meminisse necesse est, quia hic est uerus neruus
 qui politias continet & coagmentat. **Ideo** enim
 magna pars hominū, id est, omnes sani obtempe=
 rant iustis legibus, & mediocribus gubernatori=
 bus, quia intelligūt se **Deo** hanc obedientiā debe=
 re, & ex hac **Pauli** uoce discunt, pollui conscien=
 tiam contumacia, hoc est, fieri mentē ream corā
Deo, excuti ex gratia **Dei**, mereri irā dei et eter=
 nas pœnas. **Tenenda** est igitur regula certissima
 tradita hoc loco uoce **Apostoli**. **Peccatū** mortale
 est, id

est, id est, quod meretur iram Dei & aternas poenas, contumaciter repugnare iustis legibus politicis, & mediocribus gubernatoribus. Sed de iniustus postea dicetur.

4 De reuerentia personæ debita. Dixi primum in bona gubernatione Dei præsentiam & munera agnoscenda esse, & constituendam obedientiam, hac constituta, si persona etiam diuinitus gubernatur, hanc ipsam quoque amemus, nobis anteferamus, & nos ei subijciamus & prædicemus dona Dei quibus ornata est, sicut uenerantur Hæc ei Abraham ac inquit, Audi nos domine, princeps Dei es apud nos. Et mulier Thecuitis dicit ad David, Tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei. Discant autem hic pij ueram reuerentiam in animo sitam discernere à fucosis officijs adulatorum, gradus etiam obseruent, ut tribuamus debita munera, non aliena & Dei propria, sicut Ethnici suos reges Deos nuncuparunt, & in templis eorum statuas horribili furore coluerunt & inuocarunt. Amet miles Dauidem & uera animi reuerentia illum sibi anteferat, sed sciat hominem esse Deo subiectum, ministrum diuini muneris, ornatum à Deo, daturum etiam poenas, si suo munere abutetur, & hac solitudine eius infirmitatem de-

tem deploret, ac petat ut à Deo adiuuetur. Ac tot millibus annorum uix unus & alter fuerunt Dauidis similes, ut Moyses, Samuel. Ceteri omnes etiam laudati principes quantum habuerunt & habent infirmitatum, quarum consideratio in bonis ciuibus nō impedit reuerentiam, sed accendit sollicitudinem, ut pater pius & amans liberorum, si quem uidet in filio morbum, non ideo minus amat, sed miseratio auget beneuolentiam, & excitat sollicitudinem de eius salute. Simul autem admonet patrem humanæ infirmitatis, & docet discernendam esse hanc miseram & fragilem naturam ab æterna, & petendum esse auxilium ab æterna, uidelicet à Deo, qui ideo uoluntatem suam nobis patefecit, quia uult agnosci, inuocari, seruare inuocantes etc.

5 De ueritate seu candore & æquitate in iudicandis magistratum actionibus generale mandatum diuinum teneatur, Non dicas falsum testimonium. Item Leuit. 19. Non sis calumniator in populo. Et prouerb. 12. Abominatio coram Deo, labia mendacia. Etsi autem in uniuersum mendacia & calumnias Deus prohibet, tamen quia calumnie, quibus deformantur magistratus & leges, magis ornari solent pretextu aliquo, prodest in doctrina de honore debito imperijs,
nomina

nominatim de his calumnijs monere adolescentiam, eamq; diligenter ac serio hortari, ut se as-
 suet faciat, ne cito, ne inexploratis fontibus nego-
 tiorum iudicet de factis magistratum, aut de le-
 gibus. **S**encias calumniatur **D**auidem, ac uocat
 eum uirum sanguinum, quasi ipse suo consilio re-
 gnum **S**auli eripuerit, aut insidiatus sit uiæ **S**au-
 lis & eius posterorum. **H**æc conuicia apud im-
 pios cum quadam specie plausibiliter diceban-
 tur, cum tamen re ipsa falsissima essent. **T**alia se-
 pe accidunt bonis gubernatoribus. **S**æpe audi-
 mus querelas de iudicijs, de foro, imò & de ipsis
 forensibus legibus, et si autem in tanta hominum
 infirmitate aliquid accedit uicij, tamen uidendū
 est ne res bonas iniuste damnemus, propter abu-
 sus aliquos qui accedunt. **A**memus ueritatem &
 candorem in iudicandis rebus, nec pronunciemus
 inexploratis causis & fontibus negociorum.

S De condonatione aliquarum imbecillitatum
 admonet nos exemplum filiorum **N**oe, **C**ham ma-
 ledicatur, quòd irridet patrem, qui casu nudatus
 fuerat. **E**t multa sunt præcepta de hac uirtute,
 quæ non quidem probat ulla uicia, sed quosdam
 mediocres morbos in superioribus, & in cæte-
 ris quadam honesta animi moderatione tolerat.
Ingens est enim humanorum animorum imbecil-
 litas.

litas. Si maritus coniugem, si pater liberos, si a-
 micus amicum mox abiecturus esset cum leuis ali-
 qua offensio incidit, quantū mali accideret? uult
 igitur Deus gradus teneri, quæ offensiones dissi-
 mulandæ sint, & condonandæ communi tran-
 quillitati & saluti, quæ ccontra non sint negli-
 gendæ. Si princeps non est tyrannus, id est, si stu-
 det recte facere, & plerunq; recte facit, etiam
 si interdum errore aliquo peccat, ut hallucina-
 batur Dauid cum Sibæ mentienti attribueret Do-
 mini possessiones, aut habet aliquos leues mor-
 bos, hæc dissimulanda & æquitate quadam tole-
 randa sunt. De hoc genere præcipit Petrus, in-
 quiens, Obedite dominis non solum bonis & æ-
 quis, sed etiam morosis & durioribus. Dixi de
 honore qui tribuendus est bonis & mediocribus
 gubernatoribus. Sed quid sentiendum est de ty-
 rannis? Respondeo, hæc tria discerni debent, res,
 persona & uitia à diabolo rei admixta. Res est
 politicus ordo, qui est opus Dei, ut sæpe dictum
 est. Hunc amabat Paulus, etiam si Neronem uerè
 & ex animo oderat & execrabatur, quem no-
 rat horribiliter agitari à diabolo, detestabatur
 etiam rei uicia, id est, aliquas iniustas leges &
 iniustas expilationes. Deinde & hæc regula te-
 nenda est, Cum tyranni præcipiunt ut ciues fa-
 ciant

ciant contra aliquod mandatum **D**ei, anteferendum est mandatum **D**ei, et non obtemperandum impio edicto tyranni, ut in **A**ctis **A**postoli docent, **O**portet **D**eo magis obedire quam hominibus. **I**ta **D**aniel & eius socij in **B**abylone etsi in politicis officijs excellenti studio obediebant regi, tamen cum edictum proponeret de adoranda statua, magno animo palam testati sunt, se non obtemperaturos esse.

Ita nunc cum mandant pontifices, reges, aut principes ne populus audiat puram **E**uangelij doctrinam, ne pius sacerdos ducat uxorem, ne omittantur impia spectacula **M**issarum, & inuocatio mortuorum etc. his edictis nequaquam obtemperandum est, sed pij sciant idola fugienda esse, sciant & confessione uera & graui, testimonium fidei edendum esse. **E**t quia singuli ac priuati non defenduntur aduersus **T**yrannos per superiores ordines, qui partem tenent gubernationis, consolatur nos **D**eus, & ostendit se uicium illam ferendam esse pijs singulis & priuatis, & testatur se uicissim sanctos ornaturum esse gloria, & puniaturum esse **T**yrannos. **I**deo scriptum est, **P**reciosa mors sanctorum, & **P**salmo 71. **P**reciosus sanguis eorum coram eo, & **M**atth. 5. **B**eati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam etc.

Non

Non igitur mouerunt seditiones **Baptista**, **Christus**, **Apostoli**, sed iniurias tulerunt, et uindictam **Deo** commiserunt.

Nec tamen ideo summi ordines concedere **Caligulae**, **Neroni**, & similibus tyrannis licentiam omnium scelerum debebant. Sed quia pars sunt consilij publici & gubernationis, ad officium eorum pertinet remouere tales furias à gubernatione, & omni officio pios defendere, sicut **Jonathas** **Dauidem** texit, & milites honestiores in cohorte **Saulis** nolebant interficere sacerdotes, & **Abdias** excepit hospitio et pavit prophetas quibus **Iesabel** necem minata erat. Et rectè **Traianus** Imperator dixit, cum designaret præfectum prætorio, eiq; de more ensẽ publicè traderet, Hoc ense, si iuste imperabo, pro me utaris. Sed si iniuste imperabo, contra me utaris. Gradus sunt in imperijs **Dei** consilio constituti, ut plures conferant consilia, & operas, non ad contumelias **Dei** stabilicndas, non ad pollucndam rerum naturam iniustis cædibus, & flagitiosis libidinibus, sed ad ornandam gloriam **Dei**, & ad disciplinam tuendam, & ut gradu aliquo aberrante, cæteri gradus tamen excubent pro communi salute, & frenum iniiciant immaniter grassanti. **Micheæ** septimo, **Deus** testatur se irasci conspirationi ma-

E **lorum**

lorum gubernatorum, & minatur eis commune exitium. **P**rinceps postulat & iudex in reddendo est, id est, principes & iudices in er se colludunt, & mutuas operas tradunt. **H**ec ne fiant, grassantem tyrannum iudices, id est, socij gubernationis coercere debent. **D**ebent honorem & ipsi magistratus, politico ordini, nec existiment se ad illud fastigium euectos esse, tantum ut habeant licentiam omnium cupiditatum, sed ut ipsi suo loco seruiant politico ordini, tanquam diuino operi seu diuinae legi, & hunc ordinem ueris officijs tueantur. **N**am & ab ipsis **D**eus reposcet rationem administrati muneris, ut apud **E**zechielem capite 34. dicitur, **E**cce ego ipse super pastores, & requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, ut ulira non pascant gregem meum, nec pascant amplius pastores semetipsos. **E**t **E**saie 10. **V**e condentibus leges iniquas & iniusta scribentibus, id est, iniustas sententias ferentibus, aut iniusta mandantibus, ut opprimant in iudicio pauperes etc. **Q**uid facietis in die uisitationis & uenturae calamitatis?

Quid complectitur obedientia debita magistratui?

Obedientia

Obedientia complectitur benevolentiam a-
nimi, omnia officia legitima, operas mili-
tiae & similes necessarias communi defen-
sioni societatis humanae, & tributa seu collatio-
nem pro modo facultatum. **O**ritur autem uera
benevolentia ex illis ipsis fontibus, qui honorem
seu reuerentiam pariunt, quia scis politicum or-
dinem esse **D**eī opus, ac lucere in eo **D**eī sapien-
tiam & bonitatem erga genus humanum, uides
& magnitudinem utilitatis. **Q**uid est enim dul-
cius & pulchrius societate ciuili, & praesertim
honestis & moderatis imperijs, quae ornant re-
ligionem, iuuant studia uirtutis, sunt praesidio ius-
tis, reprimunt & puniunt petulantiam, libidi-
nes, iniurias? **D**einde quia personam boni aut me-
diocri magistratus, uides esse custodem tanti mun-
neris, uides & sapientia & uirtute praeditum es-
se, existunt in omnium sanorum hominum men-
tibus uera reuerentia & uerus amor erga rem,
id est, ordinem politicum, & personam custo-
dem tanti muneris. **U**t igitur in liberis erga pa-
rentes sit *σοφία* & uera ac ardens dilectio, sic in
populo sit uera benevolentia erga imperia, &
magistratus.

Legitima officia sunt omnia honesta opera le-
gibus mandata. ut cum prohibet magistratus ca-

E 2 des, in

des, iniurias, libellos famosos, prouocationes, mō nomachias, gestationem armorum, uagas libidines, obscenas saltationes, helluationes, etc. **O**ffendunt **D**eum contumaces in his rebus dupliciter, & quia **P**ei mandata uiolant, & quia turbant politicum ordinem. **O**pera militie intelligantur hæ, quas in causis honestis ciues suscipiunt, delecti à suis dominis ad communem defensionem in acie, in obsidionibus, in excubijs, et omnibus laboribus huius generis, uoco & militiã, forensẽ administrationem, imò & has nostras scholasticas operas, quæ omnes sunt directæ ad conseruationem honestæ societatis, discipline et religionis. **E**t quidem **I**oannes apostolus grauisimè nos monet, singula membra **C**hristi cæteris membris defensionem debere, etiamsi uita nostra in discrimen adducenda sit, 1. Ioan. 3. **I**n hoc agnoscimus dilectionem, quod ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. **Q**uare **C**hristiani defensionem **C**hristianis contra **T**urcos & tyrannos debent, quatenus possunt, & accedunt duces & mediocres exercitus, *μὴ δὲ ὡς χαίρειν ἀσθενῆς μάχῃ*, inquit **E**uripides.

Tributa uoco ordinarias pensiones, & extraordinarias collationes, si tamen probabilis ratio sit cur

sit cur petantur. Nam cum ciues uitam impende-
 re reipubl. cum opus est debeant, iustum est eos
 etiam ad communem defensionem pecunias con-
 ferre. Sed ut peccant principes cum in bellis in-
 iustis obijciunt ciues trucidandos hostibus, ita
 peccant, cum sine probabilibus causis supra usi-
 tatas & ordinarias pensiones, ciues nouis & im-
 moderatis collationibus onerant. Sciant guber-
 natores se quoq; subiectos esse legi diuinae, Non
 furtum facias. Distincta sunt res principum &
 ciuium, Et munita est proprietas diuina lege,
 quare singuli à rebus aliorum abstinere debent,
 ut infra dicitur. Ideo et Baptista dixit, Non plus
 quàm constitutum est uobis exigite. Item, conten-
 ti estote stipendijs uestris. Sit igitur modus ali-
 quis horum onerum. Ita pingitur princeps in
 Daniele, ut arbor sub qua multi fructus legunt et
 pascuntur. Prebeant umbram ciuibus, id est, sint
 presidio iustis, & pabulum concedant, defen-
 dant & corpora & res eorum. O magnam duri-
 ciem eorum qui non afficiuntur his populi mise-
 riji, cum uident propter immoderatas expila-
 tiones tenuiores ciues cum paruis liberis fame
 contabescere, cum uident alios mediocres ita cõ-
 pilari, ut nec studia, nec ecclesias fouere possint.
 His rebus adfici pias mentes summorum & infi-

morum iustum est, quare summi sciunt non iniu-
stis & immoderatis expilationibus onerandos es-
se ciues, sciunt facultates pauperum non profu-
sioni aut rapacitati potentum seruire, sed publi-
cæ necessitati. Rursus & ciues in causa probabi-
li sint officiosi erga dominos, sed pro modo fa-
cultatum, sicut iubet Christus dari eleemosynas,
ἐκ τῶν ἐνόντων, id est, pro facultatibus, ex eo
quod habemus ac dare possumus.

DE PROMISSIONE AD-
dita quarto præcepto.

VNIVERSÆ legi additæ sunt promissiones
præmiorum, quæ reddentur obedientib.
& comminationes pœnarum, quibus adfi-
cientur contumaces. Quid enim esset lex sine
præmijs & pœnis? Passim autem hæ promissiones
& cōminationes repetitæ sunt, sed ut sint in con-
spectu, aliquæ coniungantur, ut hîc primo & se-
cundo præcepto, & quarto expresse additæ sunt
tum promissiones tum comminationes, quas scia-
mus non esse inanes uoces, sed uera Dei oracula,
quibus respondent euentus. Nam, etsi ecclesia est
subiecta cruci, & cause magnæ sunt huius miran-
di consilij Dei, tamen in gubernatione politica
Deus est custos disciplinae, ac atrocia scelera sine
ulla dubitatione, corporalibus pœnis punit, ut ui-
demus